

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Sect. 1. Vtrum ens proximè & sufficienter diuidatur in substa[n]tiam &
accidens.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94179](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94179)

ex natura rei distinctum ab ipso ente, sed explicare solum ipsam intrinsecam conditionem entis creati, sub diuersa habitudine ad Deum, & ad omnipotentiam illius, & supernaturales actiones eius. Quapropter per hanc conditionem in re ipsa nihil aliud explicatur, quam essentia entis creati: declaratur autem per modum cuiusdam attributi, seu proprietatis metaphysicæ, similis attributis entis, ut in proximo superiori puncto dicebamus.

X.

Ad argumentum ergo respondetur, si de re ipsa loquamur, essentiali rationem entis creati non declarari plenè & adæquate per hoc solum, quod est ens dependens: nam licet in hac habitudine implicite contineatur omnis alia subiectio ad Deum, non tamen explicite declaratur, quod à nobis fit, cum explicamus omnes prædictas subiectiones ad Deum. Inter quas prout à nobis ratione distinguuntur per inadæquatos conceptus, quandam etiam rationem ordinis intelligimus, & vnam apprehendimus, ut primariam, & essentiali rationem: alias vero ad modum proprietatum. Vnde sub hac consideratione concedimus hanc esse proprietatem entis creati: negamus tamen per se & intrinsece pertinere ad supernaturalem ordinem, quia non constituit modum aut determinatum ordinem entium, sed talis est, qualis est entitas, in qua reperitur, ut latius in prædicto loco à nobis dictum est. Quin potius (quod aduertendum est) non tantum hæc vltima subordinatio in ordine ad diuinam omnipotentiam, ut operantem super legem naturæ, communis est naturalibus & supernaturalibus entibus, sed etiam prior, quæ est in ordine ad actiones vel causalitates vnicuique rei connaturalis. Supponimus enim ex Theologia, quædam esse naturalia entia, alia supernaturalia, præsertim illa quæ dicuntur supernaturalia quoad substantiam, quæ soli sunt accidentia quædam, quæ nulli substantiæ creatæ possunt esse connaturalia. Hæc ergo supernaturalia entia actiones habent, vel causalitates suis entitatibus proportionatas, in quibus etiam subordinantur Deo, & ab ipso pendent, in qua dependentia conueniunt cum cæteris entibus naturalibus seruata proportionem. Atque hæc ratione dependentia entis creati à Deo in omni sua, ac propria causalitate communis est non solum naturalibus entibus, sed etiam supernaturalibus. Possunt autem hæc supernaturalia entia eleuari ad agendum, vel causandum aliquid ultra causalitatem sibi connaturalem: nam in hoc non minus subiiciuntur Deo, quam reliqua entia ordinis naturalis, atque hæc ratione omnis hæc subiectio, & dependentia respectu Dei abstrahit ab ente naturali, & supernaturali, & communis est omni enti creato ut sic.

XI.

Per hæc igitur sufficienter videtur declarata communis ratio entis creati, & obiter iam explicuimus causas, effectus, & proprietates eius. Nam ens creatum ut sic præcisè & abstractè sumptum, non requirit aliam causam, nisi ipsum increatum ens, in quo habet sufficientem causam efficientem, exemplarem & finalem: formalem autem & materialem per se ac positive non postulat ex sola communi ratione entis creati, sed admittit illas in aliquibus entibus, de quibus postea videbimus. Et simili modo, licet quædam entia creatæ requirant alias causas afficientes præter Deum, saltem ut conaturali modo fiant, vel existant tamè ratio entis creati, ut sic illas non requirit. Simili modo philosophandum est de effectibus: nam ens creatum ex vi huius communis rationis, licet sit capax causalitatis, nullum tamen definitum causalitatis genus sibi determinat, sed hoc solum, quod in omni causalitate sua, quæcumque illa sit, Deo subordinatur, & ab illo pendet, prout iam declaratum est. Ex quo tandem proprietates entis creati ut sic sufficienter sunt etiam traditæ, nullas enim alias habet, præter communia attributa entis, quæ modo sibi accommodato participat, & alia, quæ limitationem, & imper-

fectionem eius concomitantur, ut sunt compositio, dependentia, & subiectio, de quibus dictum est. Illa vero prima conditio entis creati, nimirum, quod limitatum limitatum necessario esse debeat, explicari hoc loco fufius posset tamen prætermittendam eam duxi, quia limitatio quoad perfectionem essentiali entis creati nullam habet difficultatem, cum supra demonstratum sit, non posse creaturam diuinam perfectionem adæquate recipere, quod si inferior sit, necesse est, ut infinite ab illa distet: quia res simpliciter infinita (ut est Deus) non potest aliam separare ex eodem finito, alias per finitum argumentum possent ad æqualitatem peruenire. Si autem ens creatum necessario distat infinite à perfectione diuina, necesse est, ut ipsum sit finitè perfectionis essentialis. Quod vero spectat ad infinitatem entis, vel in quantitate molis, vel intensiōe alicuius qualitatis, non est præsentis disputationis, cum non pertineat ad ens creatum ut sic, sed ad determinatas rationes entis, de quibus proprie disputant Philosophi in 3. Phys. & attinguntur à Theologis 1. p. p. 7. & in 1. dist. 43.

DISPUTATIO XXXII.

De diuisione entis creati in substantiam, & accidens.

Explicata communi ratione entis creati, sequitur declaranda eius diuisio, ut per eam ad pertractandas, & dignoscendas determinatas rationes entium, quantum ad Metaphysicum spectat, progrediamur. Solet autem huiusmodi ens proxime diuidi in decem, prædicamenta, tamen diuisio à nobis propofita aptior visa est ad seruandum doctrinæ ordinem, & explicandum rationes omnes communes, & quasi transcendentales, quæ sub ente considerari possunt. De hac ergo diuisione breuiter dicemus, quomodo membra eius opponantur, & sufficienter diuisum exhauriant, & quomodo in illius communi ratione conueniant.

SECTIO I.

Verum ens proxime & sufficienter diuidatur in substantiam & accidens.

Prima ratio dubitandi esse potest, quia substantia non solum in entibus creatis, sed maxime in increato reperitur: non ergo rectè diuiditur ens creatum per rationem substantiæ, alioquin continebitur aliquid sub membro diuidente, quod non continetur sub diuisio: vel saltem modus contrahens seu determinans diuisum, vniuersalius erit seu communior, quam ipsum diuisum. Quod si forte dicatur substantiam in ea diuisione non sumi, ut abstrahit à creatæ & increatæ, sed definite pro substantia creatæ: oritur hinc alia difficultas, nimirum ens prius fuisse diuidendum in substantiam & accidens: deinde vero substantiam in creatam & increatam: quandoquidem substantia creatæ non conuenit cum increata solum in ratione entis, sed etiam in ratione substantiæ: ergo nullo modo potest præfens diuisio enti creato attribui.

Secundo sunt aliz diuisiones entis æque vniuersales, & immediate partientes ipsum ens: ergo nulla est ratio ob quam præfens diuisio cæteris præferatur. Antecedens patet, nam ens diuidi potest in absolutum & respectiuum, quæ diuisio adæquata est enti, cum nullum excogitari possit ens, quod non sub altero membrorum contineatur. Vnde hæc diuisionem esse proximam & immediatam ipsius entis, alioquin non possent membra diuidentia illud adæquate di-

videre. Item diuiditur ens creatum in actum & potentiam, quæ etiam est adæquata, & immediata diuifio. Item diuidi potest ens in completum & incompletum, dantur enim quædam entia integra, & totalia, vt sunt substantia supposita, quæ merito completa entia nominari possunt: alia vero sunt, quæ sunt partes aut affectiones talis entis, quæ sub ratione entis in completi comprehenduntur: sub quo membro non tantum accidentia, sed etiam partes substantiæ comprehenduntur. Vnde constat, hæc diuifionem esse valde diuersam à præcedenti: quod autem sit adæquata, per se notum est, quia membra immediatam contradictionem includunt, diuiduntq; immediate ipsam rationem entis, quia illi modi quasi transcendentes sunt, & proxime determinant & quasi afficiunt ipsam rationem entis. Videtur autem hæc partitio aptior ad explicandam communitatem, seu analogiam entis, quia solum ens completum esse videtur principale membrum, & per habitudinem ad illud, reliqua omnia entis rationem participant.

III. Tercio hinc oritur præcipua difficultas: nam videtur illa diuifio plane insufficientis: nam præter substantiam & accidentia, datur aliquid quod participat rationem entis, & non est substantia nec accidens, vt, v.g. modus rei non est substantia rei, vt per se notum est, nec etiam est accidens, quia non inhaeret, sed per quandam identitatem afficit rem cuius est modus. Quod præsertim declaratur in dependentia creatiua, quæ ens creatum producit, & conseruatur à Deo: illa enim aliquid rei est, & hoc modo sub ente continetur, & non est accidens, quia non est in subiecto, nec ex subiecto, sed est prior natura omni subiecto, cum sit ex nihilo, nec etiam substantia, quia ex natura rei distinguitur à substantia, quæ per ipsam producit. Et confirmatur, augeturq; difficultas ex quibusdam proprietatibus substantiæ vel entis, quæ secundum suas rationes formales non censentur esse substantiæ, sed proprietates substantiæ, & tamen non sunt etiam accidentia, quia in re non distinguuntur à substantia, nec realiter nec modaliter, sed tantum formaliter, ex mentis præcisione, quæ est rationis diuifio. Assumptum declaratur, nam ex proprietate substantiæ esse aptam, vt substat accidentibus, quæ tamen proprietates neque addit substantiæ vllum accidens, nec declarat ipsam rationem substantiæ. Simile est de hac proprietate esse principalem virtutem operandi, & similibus. Idemque argumentum maiori ratione fieri potest de ipsis proprietatibus entis in comuni, quæ nec accidentia esse possunt, nec substantiæ cum vtriusque communes sint, & tamen sunt entia alioqui nihil essent: illa ergo duo membra non diuidunt sufficienter ens.

Questionis resolutio.

IV. Nihilominus dicendum est, illam esse optimam, ac sufficientem diuifionem entis. Quæ sententia adeo est communis, vt tãquam res per se notæ ab omnibus recepta sit: quapropter magis indiget terminorum explicatione, quam probatione. Quod ergo in rebus creatis, quædam sint substantiæ, quædam vero accidentia, ex ipsa continua rerum mutatione, & alteratione manifestum est: mutatur enim aqua, v.g. ex calida in frigidam & de conuerso, & homo nunc sedet, nunc vero ambulat, per quas mutationes aliquid rei amitti, vel acquiri necesse est, alioqui non fieret mutatio realis: non amittitur autem, nec mutatur substantia, integra enim manet substantia aquæ, vel hominis siue calefiat, siue frigefiat, sedeat, aut ambulet: est ergo accidens illud, in quo fit mutatio: dantur ergo in entibus quædam quæ sunt accidentia. Vnde veteris necessario concluditur, aliquid esse ens, quod sit substantia: nam accidens alicuius est accidens, nimirum substantiæ. Quod si quis dicat etiam accidentis posse dari accidens. Respondetur, neces-

cessario sistendum esse in aliqua substantia, quia licet vnum accidens alteri accidat, tamen cum neq; in hoc ordine possit in infinitum procedi neq; sibi in aliquo accidente, quod nulli subiecto accidat (alioqui iam non est accidens, sed substantia) necessario sistendum est in aliquo ente, quod sit substantia, quodq; sit primum & quasi radicale subiectum & fundamentum accidentium. Quod etiam manifestant prædictæ accidentales mutationes, sub quarum terminis necesse est, vt idem subiectum maneat, quod non potest esse nisi substantia, siue sola, ac nuda, siue aliis accidentibus affecta. Sic igitur satis constat, conuenienter diuidens in substantiam & accidens.

Quod vero sufficienter etiam diuidatur, eodem fere discursu concludi potest: nam vel ens tale est, vt nulli alteri accidat, vel est tale vt alicui accidat, seu vt alicui entis adhæreat, illudq; efficiat accidentaliter, seu extra essentiam eius. Quidquid priori modo se habet, sub ratione substantiæ comprehenditur, quod autem posteriori, sub ratione accidentis. Non potest autem inter hæc duo membra sic explicata medium inueniri, nam immediatam contradictionem includunt vt ex ipsis verbis à nobis propositis satis constat. Coincidit autem hæc ratio cum illo vulgari, quod ens per se & in alio habent inter se immediatam oppositionem, vnde necesse est alterutrum ex his modis omni enti conuenire, ens autem per se constituit substantiam: ens vero in alio constituit accidens: ergo adæquate diuidunt ens. Quid autem per hos duos modos per se & in alio significetur, non potest breuiter explicari, sed in sequentibus disputationibus tractandum est: nunc tantum supponatur, vtrumque sumi, vt includit immediatam negationem alterius, ita vt quid quid non est in alio, ad modum accidentis, id est, inherendo, vel afficiendo extra essentiam rerum, per se esse dicatur & sit substantia, & de conuerso, quidquid per se non est, sed alicui adhæret, sit in alio, & accidens dicatur. Quamquæ ex his duobus modis melius modus per se concipiatur, & explicetur à nobis per negationem alterius, quia simplicior est, quam modus existendi in alio. Atque hoc nunc sit satis ad explicandam sufficientiam huius diuifionis, nam exacta declaratio horum modorum inferius tradenda est, vt dixi. Et respondendo ad difficultates propositas hæc diuifio amplius declarabitur.

Responsio ad primam dubitandi rationem.

VI. Ad primam ergo rationem dubitandi, primo dicendum est in hac diuifione, prout à nobis tradita est, membra diuidentia sumenda esse proportionata diuifio. Cum ergo diuifum sit ens creatum, vtrumque membrum diuidens accipiendum est, quatenus per modum enti creato accommodatum constituitur. Et quidem in accidente hoc nulla indiget declaratione, quia iuxta sanæ & Catholicæ doctrinam nullum est increatum accidens, quia neque extra Deum est aliquid ens creatum, neq; in Deo est aliquid accidens, vt supra ostensum est. De alio vero membro, scilicet substantia, fatemur quidem Deum esse substantiam increatam, atque ita posse abstrahi rationem substantiæ in communi à creatâ, & increatâ, tamen in hac diuifione non hoc modo sumitur, sed quatenus constituitur, per modum proprium substantiæ creatæ. Qui modus dupliciter explicari potest. Primo, vt substantia non tantum dicatur, quæ per se est, sed quæ accidentibus substat vel substatè potest: quomodo videtur Aristoteles sumptissime & descripsisse substantiam in prædicamentis. Hæc vero explicatio supponit in primis omnem substantiam creatam & creabilem aptam esse substatè accidentibus quod alicui fortasse non omnino euidentis apparebit: mihi autem indubitatum est, vt ex dictis in disputatione præced. de compositionibus entis creati constare potest. Illa vero descriptio declarat rationem substantiæ creatæ per habitudinem ad aliquod extrin-

extrinsecum, cum tamen illius ratio absoluta sit: & intra proprium genus contineatur.

VII

Secundo ergo modo explicari potest, ex eo quod modus per se essendi, qui essentialiter constituit substantiam creatam, imperfectus est, vel quia aliquam compositionem includit in tali substantia, vel certe, quia licet includat negationem inherendi, tamen non dicit ex vi suæ præcisæ, & essentialis rationis actualemodum subsistendi, quo vltimate ac perfecte videtur substantia compleri ac constitui. Substantia itaque increata est per se ipsa substantialiter, atque essentialiter subsistens, atque ita ex vi suæ essentialis habet completam rationem substantiæ substantia vero creata sit incompleta sit hoc ipso deficit à perfecta ratione substantiæ, & ex se, vel non subsistit actu nisi in alio, seu in toto, vel non perfecte subsistit, neque omnino absolute, sed in ordine ad componendum aliquod totum ut materia prima. Si vero sit completa substantia quamuis subsistat actu: non tamen in suæ essentialis formaliter ac præcisè sed per aliquid modum & actum suæ essentialis, & ideo substantia s. natura creata ut infra dicam, non est essentialiter actus subsistens sed aptitudine. Sicigitur constat sub hac diuisione, prout in præfati assignatur, non comprehendit substantiam increatam.

VIII

Neque necesse fuit prius diuidere ens in substantiam & accedens, & deinde substantiam creatam, & increatam: quamuis enim negari non possit, quitalis modus diuidendi fundamentum habeat in re, & ideo non sit reiciendus tanquam includens aliquid falsum, vel in rebus ipsis repugnans, nihilominus inde non fit, illum diuidendi modum fuisse in ordine naturæ præferendum. Quin potius, si attente res consideretur, non possunt huiusmodi diuisiones quadam ferre, & in ordine à nobis accipi, & tradita, ut non possint secundum alias rerum conuenientias, & differentias aliis etiam modis concipi & coordinari. Ut (revertendo argumentum) licet diuideretur ens in substantiam & accedens, posset substantia non diuidi immediate in creatam & increatam, sed in spirituales & materiales, & deinde substantia spiritualis diuidenda esset in creatam & increatam. Vel aliter posset diuidi substantia in viuētem & inanimam, & rursum substantia viuēs in rationalem siue intellectualem, & irrationalem, ac deinde intellectualis in simplicem seu pure intellectualem, & compositam, seu diffusiuam, actandem simplex & pure intellectualis in creatam & increatam. Atque his & aliis modis possunt in infinitum hæc diuisiones multiplicari, quia conuenientia & differentia rerum infinitis penè modis possunt à nobis concipi per habitudinem ad diuersas actiones, seu rerum proprietates.

IX

Quapropter ad constituendum aliquem diuisionis modum ordini doctrinæ maxime accommodatum considerauimus, ut supra notatum est summam ac primam entium distictam, ac diuersitatem, quam inuenimus inter ens creatum & increatum. Quamuis enim ens increatum possit sub aliis rationibus, præter communem rationem entis conuenire cum aliquibus entibus creatis, ut in ratione substantiæ, & in aliis iam propofitis, & in ratione entis absoluti vel respectiui, & similibus, nihilominus omnibus pensatis maior est distinctio, ac diuersitas inter ens increatum, & quodlibet creatum, quàm inter omnia creata inter se comparata, & ideo merito prius diuisimus ens in creatum & increatum, quam in substantiam & accedens. Præsertim quia Deus extra omne genus, seu extra omne predicamentum existit: unde licet aliquo modo conueniat in ratione substantiæ, cum aliquibus entibus creatis: non tamen vnivoce sed analogice, ut ex superius dictis de ente creato, & increato sumi facile potest, & ideo ad constituendum sub ente decem genera summa, seu prædicamenta rerum, oportuit prius increatum ens à cæteris fecerere, & deinde ens creatum in cætera membra ordinate distinguere.

Responsio ad rationem secundam.

Atque ex his patet responsio ad secundam rationem dubitandi concedimus enim posse alias diuisiones entis creati excogitari, quibus, & immediate, & adæquate diuidatur: præterquam in substantiam & accedens: hoc enim satis probant exempli ibi adducta, & quoad hoc eadem est ratio de ente creato, quæ de ente in communi. Nihilominus tamen hæc diuisio entis creati in substantiam & accedens ceteris à nobis præfata est, propter easdem causas supra indicatas. Prima est, quia maior est diuersitas inter substantiam & accedens, quam inter quolibet alia membra, quæ sub ente creato excogitentur, quia maiorem oppositionem includunt, & quia maior est analogia entis respectu illorum, ut statim dicitur, quod est signum minoris conuenientia, maiorisq. distantia. Quod etiam ex ipsis exemplis in argumento adductis intelligi potest. Primum erat de diuisione in absolutum & respectuum, in qua si ens respectuum sumatur pro respectu transcendentali, vix distingui potest in re ab absoluto, sed ratione tantum, quia nullum est ens creatum adeo absolutum, ut non includat in sua entitate aliquem transcendentalem respectum, ut supra actum est. Si vero sumatur proprie pro respectu prædicamentali huiusmodi respectus, vel nihili addit entibus absolutis, vel si quid addit, multo minus distat à cæteris accidentibus, maioremq. cum illis conuenientiam habet, quam ipsa accidentia inter se.

Aliud exemplum erat de actu & potentia: quæ si sumatur pro ente in actu, & pro ente in potentia non sunt proprie ac positue diuersa entia, sed indicant diuersos status eiusdem entis, ut supra declaratum est, & ideo illa diuisio in eo sensu non tam deferuit ad declarandas diuersas naturas entium, quod hic intendimus, quam ad explicandum ipsam communem rationem entis creati, quod de se non habet esse actum, & ideo illa diuisio supra est à nobis declarata, simul cum ipsa ratione entis creati. Si vero actus & potentia proprie sumantur, pro potentia agendi, vel recipiendi, & actu vtriusq. sic illa membra nec maxime inter se distant: nam sæpe potentia, & actus ad idem genus pertinent, nec etiam illa duo membra in eo sensu sumpta adæquate diuidunt ens: non enim omne ens est actus aut potentia in ea proprietate, quævis si actus late sumatur pro quocunque formali constituto, siue sit propria forma, siue modus aut terminus & potentia sumatur pro quouis principio agendi, aut recipiendi, sic re vera potest quodlibet ens ad aliquod ex dictis membris reduci. Tamen non ita declarant propriam & intrinsecam rationem vniuscuiusq. entis, sicut ratio substantiæ, & accedens, nec tantam diuersitatem inter entia ipsa constituunt, ut dictum est.

Aliud exemplum erat de ente completo, & incompleto: quæ duo membra faciemur adæquate, & immediate diuidere ens: nihilominus tamen non est ita apta ad præsentem doctrinam, sicut diuisio entis in substantiam & accedens: quia tam in accidentibus quam in substantiis dari possunt entia completa inter completa respectiue, & maior est conuenientia inter ens incompletum substantiale cum substantia completa, quia cum quocunque accedente, & conuerso maior est diuersitas inter quancunque substantiam & accedentia, quam inter substantiam completam, & incompletam inter se. Accedit altera generalis ratio, quod hæc diuisiones entis ordinantur ad distinguenda prædicamenta, seu genera rerum, & declaranda eorum essentialia, & ad hunc finem longe aprior est diuisio entis in substantiam & accedens, quam in ens completum, & incompletum. Imo vix potest ratio entis completi & incompleti exacte declarari, nisi supposita priori diuisione: nam quod in vno genere est incompletum, perfectius ens esse potest, quam quod est completum in alio, & quod in vno genere est completum in propria ratione illius generis, est imperfectum in com-

incompletum in ratione, seu latitudine entis. Non est ergo necessaria illa diuisio, sed in singulis generibus entium commodius explicatur.

Primum dubium de modis entium, circa tertiam diuidendi rationem.

¶ Tertia difficultate nonnulla breuia dubia insinuantur. Primum est, an modus entis, qui ex natura rei distinguitur ab illa re, cuius est modus sub hac diuisione comprehendatur, & ad quod illius membrum pertineat. Et quidem propter argumentum factum existimare quis posset, hos modos non contineri sub diuisio huius diuisionis, & ideo necessarium non esse, ut aliquod ex membris diuidentibus illis conueniat. Hi enim modi non habent propriam entitatem & realitatem, & ideo neque entia dici possunt, sed solum modi entium: cum ergo diuisum huius diuisionis sit ens, non complectetur hos modos, & ideo nec accidentia erunt, nec substantia. Veruntamen hic modus dicendi falsus est, nam constat, ab Aristotele, & aliis Philosophis multa inter accidentia numerari, quae solum sunt modi entium, ut figura, vbi, & alia huiusmodi: de quibus suis locis videbimus. Et ratio est, quia ens creatum prout absolute distinguitur ab increato complectitur quidquid non est nihil, sed aliquam realem essentiam, seu formalitatem habet in rerum natura: hoc enim totum complectitur ens creabile transcendentaliter & in tota sua latitudine sumptum: ergo etiam ens creatum ambit omnia, quae non sunt omnino nihil, & extra Deum sunt: hi autem modi reales non sunt nihil, sed suas reales essentias habent sibi proportionatas: continentur ergo sub diuisio huius diuisionis.

¶ Alter ergo dici potest, hos modos entium reuocari ad genera rerum, quarum sunt modi, & cum quibus habent realem identitatem, ita ut modus substantiae reuocetur ad substantiam, & sit substantia saltem incompleta: modus vero accidentis sit accedens, & ad illud genus accidentis reuocetur, in quo fuerit ipsum accedens, cuius est talis modus. Sed neque haec sententia in vniuersum verum habet: nam licet interdum ita contingat, quod modus rei participet illam rationem substantiae, vel accidentis, quae est in re cuius est modus: non est autem hoc semper verum: nam figura est modus quantitatis, & tamen non participat rationem quantitatis, sed qualitatis, & similiter vbi est modus quantitatis vel substantiae, & tamen nec est substantia, nec quantitas, sed peculiare genus, ac praedicamentum constituit. Et idem multi censent de relationibus praedicamentalibus, si in ipsa substantia immediate fundentur, non enim habent proprias entitates realiter distinctas ab aliis, sed ad summum sunt quidam modi entium, & tamen nouum genus accidentis constituunt.

¶ Quocirca duo à nobis exponenda sunt, vnum est, quando modus entis sit substantia, quando vero accedens: aliud est, quando ille modus, qui est accedens, reuocetur ad praedicamentum alterius accidentis, vel nouum genus accidentis constituat. Circa primum dicendum est, in substantiis illum modum substantialem esse, qui ad constitutionem, & complementum ipsius substantiae pertinet, & contrario vero illum esse accidentalem modum, qui supponit substantiam complete constitutam, & illam afficit sub aliqua alia ratione. Exemplis declaratur. nam vnio materiae cum forma substantiali, vel formae cum materia per se ordinatur ad constitutionem substantiae complete, & in intrinseca ratione substantiae compositae includitur, & ideo talis modus substantialis est, similiter substantia est intrinsecus terminus substantialis naturae, & ideo est etiam substantialis modus, idemque dicendum esset de existentia substantiali, si illa esset modus ex natura rei distinctus ab essentia actuali natu-

rae substantialis. Ac denique eodem modo dicunt Theologi, vnionem humanitatis ad Verbum, quamuis supernaturalis sit, nihilominus esse substantialem modum quia ad constitutionem vnius personae compositae intrinsece concurrunt. Altera pars declaratur etiam exemplis: nam in substantia, verbi gratia, Angelica iam completa in ratione suppositi per suam substantiam datur modus praesentiae localis in hoc, vel illo spatio, seu loco, cui praesentiae respondit localis motus Angelo proportionatus, qui etiam est modus subiecti in quo est: & tamen neuter est modus substantialis, nec illis mutatis censetur aliquid substantiale in Angelo, mutari, quia neuter pertinet ad constitutionem, seu complementum Angelicae substantiae. Idemque seruata proportionem reperitur in substantia corporea, si praesentia localis non in sola quantitate, sed in ipsamet substantia intelligatur. Quo etiam modo dicunt Theologi, praesentiam sacramentalem corporis Christi in Eucharistia, quae ad genus localis praesentiae reuocatur, esse modum accidentalem illius corporis, quia nullo modo spectat ad substantialem constitutionem, vel complementum eius. Idem est de relatione identitatis, quae immediate in substantia fundatur (si supponamus has relationes esse modos) nam talis relatio nihil confert ad substantiae complementum, & quae enim perfecta substantia fuit Adam, quando nullum habuit hominem similem, seu eiusdem speciei, ac postea, quando alii producti fuere.

Ratio vero vtriusque partis facile reddi potest: nam substantia completa, cum sit ens per se vnum, & in suo genere absolutum, non nisi ex substantia, vel substantiis constat: quidquid ergo intrinsece concurrat ad constitutionem substantiae, substantiam saltem in completam esse necesse est. Item substantia incompleta nihil aliud est, nisi vel substantia ista in aliquo esse imperfecto, vel id quod est pars, seu complementum substantiae: ergo omnis modus, qui ita concurrat ad constitutionem substantiae est substantia incompleta, seu modus substantialis, & non est accedens. Denique de ratione accidentis est, ut supponat subiectum suum: ergo modus, qui non supponit, sed complet substantiam, non est accedens. Atque hinc patet ratio alterius partis: nam postquam substantia iam est plene in suo genere constituta, quidquid ei additur siue sit res siue modus, est accedens eius, sed modus qui nullo modo spectat ad complementum substantiae, ex se supponit illam plene constitutam in suo genere: est ergo accedens eius. Maior constat, tum ex communi ratione accidentis, tum etiam, quia si modus adueniens substantiae non est accedens, sed aliquid substantiale: ergo complet amplius, & quasi magis integrat ipsam substantiam cuius est modus: ergo talis modus non supponit substantiam plene constitutam: ergo si eam sic constitutam supponit talis modus, non erit substantialis, sed accidentalis. Tandem, quia nulla alia ratio reddi potest, cur aliqui modi aduenientes substantiae sint accidentales, nisi quia non pertinent ut modi ad constitutionem, vel complementum eius.

Solum habet peculiarem difficultatem, quae in praedicto argumento tangebatur, de dependentia substantiae, & maxime de illa, quae est per modum creationis: nam illa non constituit intrinsece substantiam, neque pertinet ad complementum eius: ergo nullo modo erit substantia etiam incompleta, cum tamen neque accedens esse possit, propter rationem ibi tactam, scilicet, quia non est in subiecto. Haec vero difficultas generalis esse potest de omni actione, seu dependentia, quamuis specialem rationem difficultatis habeat, in illa, quae non est ex subiecto, de qua re ex professo dicendum erit inferius disputando de actione & de passione. Nunc breuiter dicitur, nullam dependentiam seu fieri ut sic, habere rationem accidentis respectu termini ad quem tendunt: seu esse modum quendam

XVI.

XVII.

quendam indirecte, seu reductiue pertinentem ad prædicamentum sui termini: sub qua consideratione modus localis reducitur ad prædicamentum Vbi, alteratio ad qualitatem: & fortassis sub hac ratione Aristoteles de motu differuit in postprædicamentis. Ratio autem huius est, quia de ratione accidentis est, vt supponat subiectum suum: de ratione autem dependentiæ seu fieri est, vt non supponat terminum suum: nam est via ad illum, & ideo non potest dependentia respectu termini habere rationem accidentis. An vero quando talis dependentia est in subiecto & de subiecto, respectu illius habeat rationem accidentis, in dicto loco tractabimus. Recte tamen ex dictis colligitur, illam dependentiam, quæ & ad substantiam tendit, & in subiecto non recipitur, non habere rationem accidentis, sed modi substantialis. Vnde consequenter dicendum est, non esse de ratione substantialis modi, vt intrinsece, & in facto esse constituat substantiam, sed satis esse, vt constituat illam tanquam via ad illam, seu vt intrinsecum fieri eius, & quod non aliter illam afficiat: sic enim omne fieri, vt sic nihil aliud est, quam suus terminus in esse incompleto, vt calefactio est veluti quidam incompletus calor, & sic de reliquis.

XVIII.

Ex dictis facile est respondere ad aliam partem, quam secundo loco proposuimus, scilicet, quando modus, qui est accidens, reducatur ad aliud genus accidentis, vel nouum genus constituat. Eadem enim fere regula quam de modis substantialibus tradidimus, applicanda hic est. Nam interdum accidentalis modus solum est ad complementum alterius accidentis, seu ad exercendum effectum formalem eius, & tunc modus accidentalis non constituit nouum genus seu prædicamentum accidentis, sed ad illud reducitur ad cuius complementum pertinet: nam in eo genere quid incompletum est. Quando vero modus accidentalis non spectat ad complementum, vel constitutionem alterius accidentis, sed per se peculiari modo afficit substantias, vel immediate, vel medio aliquo accidente, tunc per se habet peculiarem rationem accidentis & nouum prædicamentum, vel proprium genus alicuius prædicamenti constituit. Exemplis res declaratur: nam actualis inherencia quantitas in substantia modus est ex natura rei distinctus à quantitate, quandoquidem in Eucharistiæ sacramento ab ea separatur, qui tamen modus non constituit aliquod genus peculiare alicuius prædicamenti, sed ad prædicamentum quantitatæ reducitur, quia intrinsece pertinet ad constitutionem rei quantæ, & ad exercendum formalem effectum quantitatæ. Et idem proportionaliter est de inherencia qualitatis, quæ ad prædicamentum qualitatis reducitur. Item punctus tanquam incompleta quantitas ad genus quantitatæ reuocatur, quia intrinsece competit ad constitutionem ipsius quantitatæ, cuius est modus, vel terminus, imo licet forte punctus habeat suam entitatē, nihilominus, quia solum ordinatur ad terminandam, vel vniendam quantitatem, ad illam reuocatur multo ergo magis modus, qui est complementum alicuius accidentis ad illud reuocatur, neque constituit per se suum genus accidentis.

XIX.

At vero figura quamuis sit modus quantitatæ, non reuocatur ad prædicamentum quantitatæ, sed genus quoddam qualitatis constituit, & vbi similiter est alius modus quantitatæ, qui non reducitur ad quantitatem, sed nouum prædicamentum constituit. Cuius rei causa non potest esse alia, nisi quia tales modi non conferunt per se ad effectum formalem quantitatæ, neque ad integritatem, vel constitutionem eius sed nouum & specialem modum efficiendi habent: idem ergo est in omnibus similibus. Ratio item generalis fere tacta est, nam quoad priorem partem eadem est ratio proportionalis in accidentibus, quæ est in substantia, nam sicut id, quod componit, aut integrat substantiam, si incompleta substantia, si-

ue sit pars, siue modus eius, ita quoque completus, vel integratus aliquod accidens, est quid incompletum in eo genere accidentis, siue sit pars, siue modus eius. Quoad posteriorem autem partem ratio est, quia si modus est accidentalis, & non est pars, vel complementum accidentis in suo esse, necesse est, vt habeat proprium modum efficiendi accidentaliter, qui proprium genus accidentis constituit, quia in suo ordine est completum accidens, neque est aliquod genus accidentis, ad quod reuocetur, tanquam quid incompletum in eo ordine. Atque hæc doctrina notanda est ad distinguenda prædicamenta accidentium, & eorum rationem, seu sufficientiam tradendam: de qua postea disputabimus, & si quid difficultatis circa hanc doctrinam occurrerit, ibi melius expeditur.

Quæ distinctio necessario intercedat inter substantiam & accidentis.

I Non confirmatione illius tertii argumenti indicatur aliquid dubium, nimirum, quanta distinctio necessaria sit inter accidentis & substantiam. Quidam enim existimant, requiri distinctionem realem propriam & rigorosam, qualis est inter res mutuo separabiles. Ita significauit Soncinas seprimo Metaphysicæ, questionibus 36. & alii, vt videbimus tractando prædicamenta accidentium, præsertim relationis. Sed hoc non est in vniuersum verum, vt ex dictis in proximo puncto constat, euidentiusque constabit ex dictis inferius de singulis prædicamentorum, seu rerum generibus. Et ratio breuiter nunc est, quia ad rationem accidentis sufficit, quod sit modus ex natura rei distinctus à substantia, afficiens illam omnino extragenus substantiæ, vt est vbi, v. g. & si quid est aliud simile.

Alii è contrario sentiunt de ratione accidentis non esse, quod distinguatur à substantia ex natura rei, id est vel realiter, vel modaliter, sed satis esse quod distinguatur ratione formali præcisa per intellectum, cum fundamento in re, qualis est in exemplis in prædicta confirmatione adductis. Sic enim in materiæ propria distinguimus potentiam recipiendi à substantia materiæ, quia ratio potentia diuersam rationem formalem denotat, quamuis contingat à parte rei, non distinguere ab entitate in qua est. Item interdum substantia est virtus proxima ad agendum, vel virtute naturali (vt est probabilis opinio) vel saltem virtute obediendi, quæ virtus non est à parte rei distincta ab ipsa substantia, & tamen est formaliter accidens ad qualitatem pertinet: nam potentia species est qualitatis: virtus autem agendi nihil est aliud, quam potentia quædam. Item, relatio identitatis substantialis specificæ est formaliter accidens, & tamen non est aliud quid à parte rei distinctum à substantia. Denique est vrgens argumentum, quia, vt duo prædicamenta accidentium distinguantur, non est necessaria à parte rei distinctio inter ipsa, sed sufficit distinctio rationis formalis per intellectum, vt constat in actione & passionem, & inferius latius dicitur: ergo ad distinguendum accidens à substantia similis distinctio sufficit: est enim æqualis ratio, cum non sit necessaria maior distinctio quam prædicamentalis.

Alii putant, necessariam esse in re aliquam distinctionem, saltem modalem. Primo, quia ratio accidentis realis non constituitur mente nostra, sed in re esse debet, alioquin non esset ens reale, sed rationis: vbi vero non est distinctio in re ipsa, non potest vera ratio accidentis in re ipsa consistere: ergo ad veram rationem accidentis oportet, quod à parte rei sit aliqua realis distinctio inter illud & substantiam. Minor probatur, quia alias nulla ratio afferri posset, ob quam attributa Dei, aut actus voluntatis, vel intellectus eius, non sunt vera, & realia accidentia, quia si entitas non obstat, nihil est quod obstat: nam etiam ibi est distinctio.

SECTIO II.

Virum ens analogice diuidatur in substantiam & accidens.

et distinctio rationis formalis fundata in re, & completa per intellectum. Secundo, quia si in re nulla est distinctio, nihil est quod in re accidat alicui: nam idem non potest accidere sibi ipsi, cum nihil possit cogitari magis essentialiter, quam idem sibi: ergo sine distinctione in re non potest concipi vera ratio accidentis: realis nam de ratione accidentis est, ut accidat alicui. Vel potest aliter formari ratio, quia de ratione accidentis est aliqua realis inherencia actualis, vel appetitudo, sed eiusdem ad seipsum non potest esse vera & realis inherencia, sed omnimoda identitas secundum rem: ergo sine distinctione aliqua in re non potest vera ratio accidentis intelligi. Tertio declaratur aliter, quia quando mens concipit diuersis modis seu conceptibus eandem substantiam, nullum format conceptum distinctum, & adaequatum essentiae talis substantiae: ergo quilibet ex illis conceptibus est inadaequatus substantiae secundum rationem substantialem, & essentialem eius: ergo ratio formalis concepta in substantia, ut sola ratione distincta ab illa, nunquam habet veram rationem accidentis. Primum antecedens patet, quia si substantia quolibet concipitur distincte, & adaequate, ut in se solum vno conceptu concipietur, & secundum vnam rationem formalem illi adaequatam & essentialem, quia nulla ratio formalis potest esse magis essentialis, quam illa, quae est adaequata entitati rei, & ab illa in re ipsa non distinguitur: ergo nulla forma vel modus potest habere in re veram rationem accidentis, nisi vel realiter, vel modaliter ex natura rei à substantia distinguatur. Atque hoc modo intelligi videtur, quod D. Thom. ait in primum, distinctione 33. quæst. 1. articulo quarto, ad quartum, ea, quæ sunt in genere substantiae & accidentis, non esse in re idem, vt latius docet 4. contra Gen. cap. 4.

Alii denique distinctione vtendum putant. Aliud est enim loqui de accidente reali, & physico: aliud vero de accidente logico, seu prædicamentali. Accidens priori modo dicitur quod in re vere inest, & accidentaliter aduenit, & hoc sine dubio requirit distinctionem aliquam ex natura rei, ut argumenta proxime facta conuincunt. Posteriori autem modo dicitur accidens, id quod secundum modum prædicationis, & conceptionis nostræ accidentaliter, ac contingenter dicitur, secundum specialem aliquam rationem, quæ ad constituendam aliquam ordinationem prædicamentalem sufficiat, & huiusmodi accidens non semper requirit actualem distinctionem in re iuxta hanc sententiam. Quam existimo necessario esse probandam, propter argumentum factum, quod ad distinctionem prædicamentorum non semper est necessaria distinctio in re. Quod etiam verum esse de aliquibus generibus accidentium ad substantiam comparatis, præsertim Relatione, & Quando, & disursu prædicamentorum constabit. Deinde, negari non potest, quin aliqua denominationes prædicamentorum accidentium à rebus, quæ sunt substantiæ desumantur, vt esse vestitum, deauratum, & alia similes. Præterea metaphysicè abstractendo, ac præscindendo, aliqua sunt extra essentiali rei, quæ à parte rei non sunt actu distincta: ergo pari ratione poterunt aliqua prædicari accidentaliter, secundum prædicamentalem distinctionem, etiam si in re non sunt distincta à substantia. Et ita facile possunt argumenta pro aliis sententiis adducta dissolui, quamquam non omnia exempla, quæ in eis sumuntur, vera sint. Quæ omnia ex disursu prædicamentorum accidentium euidentius & clarius intelliguntur. Nunc vero vt comparemus substantiam & accidens, præcipue agimus de accidente vero & physico, ac reali, aliàs non poterit commode fieri comparatio.

Tom. II. Metaphys.

Vponimus ens non dici æquiuoce de substantia & accidente, neque enim in hoc inuenio inter auctores opinionum diuersitatem: estque expressè sententia Aristotelis 4. Metaphys. cap. 2. & aliis locis infra citandis, & necessario sequitur ex dictis supra de vno conceptu formali, & obiectiuo entis: nam nomen æquiuocum subordinatur distinctis conceptibus. Item sequitur ex dictis de obiecto huius scientiæ: non enim posset ens in communi esse obiectum Metaphysicæ, si esset mere æquiuocum. Item hoc ipsum necessaria consecutione infertur ex dictis de diuisione entis in increatum & creatum: nam si respectu horum non est æquiuocum, multo minus erit respectu substantiæ & accidentis: longè enim maior distantia est, minorque conuenientia entis creati ad increatum, quam accidentis ad substantiam creatam. Vnde rationes ibi factæ, hic possunt eadem efficacitate applicari. Quod ergo Porphyrius ex sententia Aristotelis dixit in cap. de specie, ens æquiuoce dici de primis decem generibus, primum Scotus in 1. distinct. 3. negat apud Aristotelem inueniri: de Porphyrij autem auctoritate non curat. Deinde dicendum est ab antiquis auctoribus analoga sub æquinocis comprehendere, vt constat ex Aristotele in Antepæd. c. 4. & ex Augustino in Categoriis cap. 2. Et hoc significauit Arist. locis infra citandis de analogia entis, & præsertim 1. Elench. c. 6. vbi agens de æquinocis, exempla ponit in ente. Relinquitur ergo quæstio de analogia entis creati, respectu substantiæ, & accidentis.

Et quidem auctores omnes, qui ens faciunt vniuocum ad Deum & creaturas, consequenter dicunt, ens creatum esse vniuocum ad substantiam & accidens, vt Scotus in 1. dist. 3. quæstio. 1. & in 3. distinct. 8. quæstione 1. & Gabriel in 1. distinctione 2. quæstio. 4. & alij, tum Scotistæ, tum Nominales. Fundamenta huius sententiæ eadem fere sunt in hac quæstione, quia in illa de Deo & creaturis, & immediate quidem probant ens creatum dicere vnum conceptum formalem & obiectiuum communem substantiæ & accidenti, quia contingit esse nos certos aliquid esse ens creatum, & postea inquirere an sit substantia, vel accidens. Item, quia per accidentia inuestigamus substantias, quod non facimus, nisi incipiendo ab his, in quibus substantia formaliter conuenit cum accidente, & deinde distinctionem vel differentiam inuestigando. Si enim substantia & accidens in nullo conceptu formaliter conuenirent, ex vi accidentis nullum conceptum substantiæ formare possemus, quia neque proprium, vt per se constat, neque communem, si talis communis conceptus non admittatur: necessario ergo admittendus est: si autem aliquis conceptus est communis, maxime conceptus entis. Item, quia substantia & accidens in ratione entis creati sunt aliquo modo similia: tam enim accidens ac substantia, habet suum esse, per quod est intrinsece ens. Item, quia ens creatum potest esse obiectum scientiæ, & medium vel extremum demonstrationis, & ex illo confici potest vniuersalis propositio, & contradictio, quæ omnia sunt indicia manifesta vnius conceptus communis formalis & obiectiuus. Ex hoc vero vterius concludunt dicti auctores, ens creatum esse vniuocum, quia dicitur de substantia & accidenti secundum idem nomen, & eandem rationem, quæ est vniuocorum definitio.

Posterior sententia opposita.

Communior vero sententia est, ens esse analogum ad substantiam & accidens. Hæc censetur

I.

II.

Prior sententia de vniuocacione entis creati

III.